

ВІДГУК

офіційного опонента

кандидата педагогічних наук, доцента

Барановської Ірини Георгіївни на дисертаційне дослідження Гао Юань «Методика розвитку емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фахової підготовки», подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 01 – Освіта/Педагогіка за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво)

1. Актуальність теми дисертаційної роботи.

Сучасний соціокультурний світ диктує нові вимоги до фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Підвищення інтенсивності інформаційного й емоційного навантаження на особистість у всіх сферах життєдіяльності покладають на вчителя музики велику відповідальність – навчити дітей розуміти прекрасне, насолоджуватись мистецтвом, підняти імідж уроку музики, створивши умови емоційного навчання із задоволенням.

Музика – найемоційніший вид мистецтва. Його емоційна особливість яскраво виражається в психолого-фізіологічному та педагогічному характері впливу. Музика не вчить і тим більше не повчає, а «пропонує» моделі емоційно-чуттєвого сприйняття навколишнього світу, духовного досвіду людей. За словами Б. Теплова музика є особливим видом пізнання – емоційним пізнанням, вона перетворює всі зовнішні впливи на переживання й емоційний досвід. Цілком правомірно автор роботи Гао Юань вважає, що актуальність дослідження емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва загострюється через те, що їхня фахова діяльність відбувається на основі художньо-педагогічної комунікації з музикою та через символічно-емоційну мову музичного мистецтва – з іншими суб'єктами освітнього процесу. «Естетичний відтінок слова вчителя – це найтонший ключик не тільки до емоційної пам'яті, а й до таємничих глибин мозку» – вказував В. Сухомлинський.

Окреслені дослідницею суперечності, зокрема між : зростанням вимог до якості художньо-педагогічної комунікації через актуалізацію емоційного інтелекту як основи фахової діяльності вчителя музичного мистецтва та браком науково-методичного обґрунтування процесу розвитку емоційного інтелекту майбутніх фахівців відповідної галузі; потребою в оптимізації розвитку емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фахової підготовки та відсутністю розробленого методичного інструментарію ефективного розвитку досліджуваного феномену в практиці підготовки майбутніх фахівців, переконують в актуальності та своєчасності цілісного дослідження методики розвитку емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фахової підготовки.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

На користь актуальності досліджуваної проблеми свідчить те, що представлене дисертаційне дослідження входить до тематичного плану науково-дослідної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» і складає

частину наукової теми «Методологія та методика фахової підготовки майбутніх учителів музики та хореографії в контексті художньо-естетичних інновацій мистецької освіти» (державний реєстраційний номер: 0114U007160).

Тему дисертаційного дослідження затверджено Вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського (протокол № 10 від 30.05.2018 р.).

3. Наукова новизна одержаних результатів.

Оцінюючи найважливіші наукові здобутки дисертаційного дослідження Гао Юань, варто вказати на результати, що містять наукову новизну.

Авторкою здійснено ґрунтовне дослідження процесу розвитку емоційного інтелекту в контексті специфіки фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, розкрито сутність емоційного інтелекту майбутніх фахівців як інтегрального особистісно-фахового утворення, що забезпечує сприймання, ідентифікацію й адекватну інтерпретацію емоцій (особистісних та художніх) у процесі художньо-педагогічної комунікації на основі емпатійного «включення», експресивно-семантичної репрезентації та рефлексії з метою проектування і реалізації ефективних стратегій позитивного емоційного впливу на її учасників задля досягнення конгруентної взаємодії в емоційно-інтелектуальному осягненні художньо-образного змісту творів; вибудовано структуру досліджуваного феномену, що складається з чотирьох компонентів: ціннісно-актуалізаційного, аперцепційно-емпатійного, концепційно-інтерпретаційного і комунікативно-регулятивного. Дисертанткою запропоновано педагогічні принципи (комплементарності навчання, художньої афіліації, концептуалізації емоційної інформації, художньої нелінійності): розроблено і обґрунтовано поетапне впровадження педагогічних умов розвитку емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва, реалізація яких здійснювалася за допомогою комплексу тренінгів (інформаційно-мотиваційний тренінг, крос-коучинг тренінг, вікарний тренінг, тренінг конгруентної поведінки, емпатермент-тренінг) та інноваційних методів (експресивних етюдів, художньої конотації, експлікації музичного твору, емоційного кола, візуалізації емоційної інформації), що імплементуються у фахову підготовку у формі міждисциплінарного елективного курсу.

Заслужують на увагу розроблені Гао Юань критерії та показники діагностики емоційного інтелекту в умовах фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва (мотиваційно-інтенціональний, емпатійно-ідентифікаційний, художньо-когнітивний та експресивно-корекційний критерії).

Крім того, уточнено сутність понять «художня емоція», «синергія» в контексті сполучення емоцій та інтелекту. Подальшого розвитку набули теорія і практика фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва на основі емоційно-інтелектуальної художньо-педагогічної комунікації.

4. Практичне значення результатів дослідження.

Результати дисертаційного дослідження Гао Юань мають наукове та практичне значення, оскільки: елементи розробленої методики розвитку емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва можуть бути

впровадженні у фахову підготовку здобувачів вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем за спеціальностями 014 Середня освіта (Музичне мистецтво) та 025 Музичне мистецтво; теоретичні та експериментальні здобутки можуть бути використані у проектуванні освітнього процесу, розробці навчальних та методичних посібників, методичних рекомендацій з питань розвитку емоційного інтелекту як аспекту фахового розвитку майбутніх учителів музичного мистецтва, а також у процесі науково-дослідницької діяльності здобувачів вищої освіти за другим (магістерським) і третім (освітньо-науковим) рівнями.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (довідка № 693/24 від 29.05.2020 р.), Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (довідка № 16-30/675 від 10.06.2020 р.), і Херсонського державного університету (довідка № 1535/01-60/54 від 12.06.2020 р.).

5. Повнота викладу матеріалу дисертації в публікаціях.

Основні положення та висновки дисертації достатньо повно викладено в у 9 одноосібних науково-методичних публікаціях автора, з них 5 – у фахових наукових виданнях України, 1 – в міжнародному виданні. Кількість публікацій, обсяг, якість, повнота висвітлення змісту та результатів дисертаційного дослідження відповідає встановленим вимогам. Зазначені публікації певною мірою презентують основні наукові положення дисертації. Матеріали дисертації пройшли належну апробацію на міжнародних і всеукраїнських конференціях, науково-практичних семінарах.

6. Ступінь обґрунтованості наукових положень.

Ознайомлення з текстом дисертаційного дослідження Гао Юань дає підстави відзначити методологічну та теоретичну обґрунтованість вихідних позицій дисертації; глибокий аналіз понять за темою дисертації, вираженість концептуальних засад роботи, що підтверджують ступінь достовірності наукових положень та висновків. Хід та результати дослідження висвітлено логічно та послідовно.

Дисертаційна робота добре структурована і складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу і загальних висновків, списку використаних джерел, що містить 305 найменувань (з них 53 іноземними мовами). Загальний обсяг тексту дисертації 264 сторінки, з них – 190 сторінок основного тексту. Робота містить 16 таблиць і 5 рисунків, що разом з додатками становить 36 сторінок.

В анотації до дисертації автором висвітлено основні результати теоретичного аналізу дослідження проблеми емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва; представлено опис діагностичних процедур та результатів експериментальної перевірки авторської методики розвитку емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фахової підготовки; ключові слова.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, відображено науковий апарат дослідження, що сформульовано чітко та коректно. Відповідно

до поставленої мети дослідження, що полягає в розробці, теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці методики розвитку емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фахової підготовки, визначено шість завдань, для розв'язання яких дослідницею доцільно визначено комплекс теоретичних, емпіричних і статистичних методів. Окреслено методологічну та теоретичну основу дослідження; схарактеризовано наукову новизну та практичне значення отриманих результатів дослідження; відображено відомості про апробацію та впровадження основних положень дослідження.

У першому розділі «Теоретичні засади дослідження проблеми емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва» висвітлено результати розв'язання першого та другого завдань дослідження. Гао Юань, розкриваючи науковий феномен синергії емоцій та інтелекту (п. 1.1.), простежує еволюцію поглядів древніх мислителів, філософів, психологів, мистецтвознавців щодо розуміння співвідношення та взаємодії емоцій та інтелекту; глибоко досліджує феномен синергії, що утворюється через взаємовплив і взаємодоповнення емоцій та інтелекту в мистецько-педагогічній площині.

До важливих здобутків дисертації варто віднести визначення сутності, специфіки та структури емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва. Заслуговує на увагу широкомасштабність розгляду Гао Юань обсягу проявів емоційного інтелекту, що дозволяє розглядати його як метапроцесуальний феномен (стор.50), що пов'язується з такими спорідненими психологічними поняттями як емпатія, емоційна компетентність, емоційна зрілість, емоційна креативність. У психолого-педагогічній проекції дослідниця узагальнює сутність поняття «емоційний інтелект» як здатність до зчитування, розуміння, ідентифікації емоцій (власних або іншої людини), емоційної регуляції та переробки емоційної інформації з метою встановлення соціальних зв'язків і покращення особистісної та професійної ефективності (стор. 60) та пропонує авторське визначення базового поняття «емоційний інтелект майбутніх учителів музичного мистецтва» (стор. 80). На основі визначення особливостей досліджуваного феномену Гао Юань логічно вибудовує його структуру, що складається з чотирьох компонентів: ціннісно-актуалізаційного (стор. 71), аперцепційно-емпатійного (стор.73), концепційно-інтерпретаційного (стор. 75) і комунікативно-регулятивного (стор .77).

Третє та четверте завдання дослідження ґрунтовно розкрито в другому розділі «Методичні засади розвитку емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фахової підготовки». Відзначимо доцільність застосування синергетичного (стор. 82-85), холістичного (стор.86-89), герменевтичного (стор. 90-93) та імпліцитного (стор.94-96) наукових підходів, що становлять методологічне підґрунтя дослідження. Науковий інтерес викликають схарактеризовані дослідницею принципи розвитку емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва (стор. 97-101), як-от: комплементарності навчання, художньої афіліації, концептуалізації емоційної інформації, художньої нелінійності.

На схвальну оцінку заслуговують, обґрунтовані Гао Юань, педагогічні умови розвитку емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фахової підготовки: активізація полімотивації студентів до емоційної

взаємодії в процесі фахової підготовки; створення мистецького комунікативно-рефлексивного освітнього середовища на засадах актуалізації емоційного поля художньої комунікації; впровадження тренінгів для викладачів і студентів як засобу оптимізації процесу розвитку емоційного інтелекту; використання синергійного ефекту міждисциплінарної художньо-педагогічної комунікації як ресурсу розширення тезаурусу емоційних концептів у студентів. Авторською знахідкою є розробка комплексу тренінгів (інформаційно-мотиваційний тренінг, крос-коучинг тренінг, вікарний тренінг, тренінг конгруентної поведінки, емпатермент-тренінг) та добір інноваційних методів (метод експресивних етюдів, метод художньої конотації, метод експлікації музичного твору, метод емоційного кола, метод візуалізації емоційної інформації розвитку емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фахової підготовки).

У третьому розділі «Експериментальна перевірка методики розвитку емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фахової підготовки» відображено вирішення п'ятого та шостого завдань дослідження. Заслужують на схвалення, розроблені дослідницею, відповідно до змісту структурних компонентів, критерії та показники оцінювання рівнів розвиненості емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва (стор. 137, табл.3.1.). Так, ціннісно-актуалізаційному компоненту відповідав мотиваційно-інтенціональний критерій (з відповідними показниками), який діагностував прояви особистісно-ціннісного ставлення до емоційної взаємодії в процесі полісуб'єктної художньо-педагогічної комунікації; аперцепційно-емпатійному – емпатійно-ідентифікаційний критерій, що оцінював глибину емпатійного сприймання і розуміння емоційної інформації; концепційно-інтерпретаційний діагностувався художньо-когнітивним критерієм оцінки здатності до когнітивного аналізу емоційно-семантичного наповнення творів у процесі створення художньо-педагогічних інтерпретаційних концепцій; комунікативно-регулятивному відповідав експресивно-корекційний критерій, який діагностував прояв конгруентності емоційної експресії як засобу адекватної регуляції емоційних станів і художньо-педагогічного впливу.

Дійсно вартісним є детальність висвітлення у дисертації результатів формувального експерименту, у процесі якого здійснювалась експериментальна перевірка авторської методики розвитку емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва, що впроваджувалась на платформі міждисциплінарного елективного курсу, який було імплементовано у фахову підготовку студентів. Відмітимо гарну організацію та послідовність проведеної практичної роботи, що здійснювалась на акумулювальному, моделювальному, проектному етапах. Експеримент засвідчив позитивну динаміку у розвитку рівнів емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі впровадження авторської методики. Достовірність отриманих результатів дослідження перевірено авторкою за допомогою методу математичної статистичної обробки даних за багатофункціональним критерієм φ^* Фішера.

Загальні висновки певною мірою висвітлюють результати, поставлених дослідником, завдань. Зміст дисертації суттєво доповнюють, представлені здобувачем, додатки.

7. Оцінка змісту й оформлення дисертації

Дисертаційна робота за структурою та змістом відповідає діючим нормативним документам. Спільний викладу в ній наукових положень, матеріалів досліджень, висновків доступний для сприйняття.

Ознайомлення з текстом дисертації Гао Юань дає підстави стверджувати, що дана наукова робота є цілісною, самостійною, завершеною працею, що пройшла належну апробацію та відповідає вимогам, що ставить МОН України.

8. Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Позитивно оцінюючи результати, представленої Гао Юань дисертаційної роботи, хочемо висловити деякі зауваження та побажання, що мають дискусійний характер:

1. У першому розділі (п. 1.1., п. 1.2.) роботи дисертантка здійснила глибокий аналіз наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених для розкриття еволюції взаємовідношення емоцій та інтелекту. Гао Юань справедливо зазначає, що синергія емоцій та інтелекту створює специфічну психосемантичну систему особистісного осмислення художньо-образного змісту творів музичного мистецтва, що оптимізує процес художньо-педагогічної комунікації. Згідно китайською філософією, музика «вчить людини найтонших почуттів». На нашу думку, в роботі бажано було представити наукові погляди китайських дослідників на означену проблему, оскільки в останні роки педагогічна наука Китаю почала стрімко розвиватися.

2. У розділі 3 стор.139 дисертантка зазначає, що на констатувальному етапі було проведено «узагальнення результатів аналізу нормативних і навчально-методичних матеріалів фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва (освітньо-професійні програми спеціальності, навчальні плани, робочі навчальні програми, інше методичне забезпечення фахової підготовки студентів)», вважаємо доречним було представити у роботі обґрунтовані висновки та результати порівнянь. Чи впливає зміст планів та робочих навчальних програм на рівні емоційного інтелекту респондентів?, оскільки експеримент охоплював студентів різних вузів.

3. Дисертаційна робота Гао Юань відрізняється вдалим поєднанням цікавих діагностичних методик, що застосовувались для вимірювання критеріїв емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва. В тексті дисертації (п. 3.1.) та додатках подано опис інструкцій та ключі до них, проте результати висвітлено поверхово.

4. У розділі 3 п. 3.2. Гао Юань докладно розглядає етапи методики розвитку емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва. На стор.161 авторка представляє завдання першого акумулювального етапу методики, серед яких: підготовка викладачів дисциплін, задіяних у формуальному експерименті до впровадження експериментальних методів у міждисциплінарному елективному курсі. Хотілося б бачити у дослідженні більш детальний опис перебігу та результатів «Крос-коучинг тренінгу». Цікаво було б дізнатись: Чи готові були викладачі до навчання та впровадження інноваційних методів у практику освітнього процесу?

5. У п. 3.2. дослідниця розгорнуто представляє авторську методику розвитку емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва в

процесі фахової підготовки. На завершальному проектному етапі (стор. 181, 182) автор презентує «метод експлікації музичного твору», що реалізовується на різних дисциплінах: «Історія зарубіжної музики», «Основний музичний інструмент», «Постановка голосу». Для створення схематичних емоційно-драматургічних карт музичного твору або його фрагменту студенти опановують дві технології: «Скрайбінг» та «МАК», що об'єднані загальною темою «Шлях героя». Робота тільки б виграла, якщо б дисертантка представила зразки творчих робіт студентів, описала складності та труднощі, можливо позитивні моменти, що виникали в процесі такої роботи.

9. Загальний висновок.

Враховуючи актуальність дослідженої проблеми, наукову новизну положень дисертаційної роботи, обґрунтованість, достовірність, теоретичну та практичну значущість отриманих результатів, вважаємо, що дисертація Гао Юань «Методика розвитку емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фахової підготовки» є самостійною, ґрунтовною, завершеною науковою роботою, що відповідає вимогам 9, 11-14 «Порядку присудження наукових ступенів» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015, № 1159 від 30.12.2015, № 567 від 30.12.2015, № 943 від 20.11.2019) та Порядку проведення експерименту з присудженням доктора філософії, який затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167. Її автор, Гао Юань, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 – Освіта/Педагогіка за спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво).

Офіційний опонент –

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри мистецьких дисциплін
дошкільної та початкової освіти

Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

І.Г. Барановська

Підпис І.Г. Барановської засвідчую

Перший проректор

з науково-педагогічної роботи

Вінницького державного педагогічного університету

Імені Михайла Коцюбинського

С.О.Гусєв

